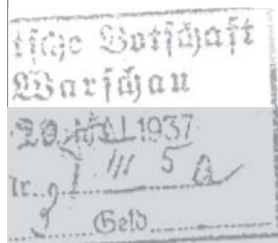

Im Rückblick - Schulbuchkontakte bis in die 1960er Jahre

Retrospekcja - kontakty w sprawie podręczników do lat 60-tych

Berlin, den 13. Mai 1937.

DE Ausgerechnet 1937/38 fanden staatlich gelenkte Gespräche zwischen dem nationalsozialistischen Deutschland und Polen über die Korrektur der Geschichtsbücher beider Seiten statt. Möglich war dies, weil Deutschland und Polen 1934 einen Nichtangriffspakt und ein Presseabkommen unterzeichnet hatten. Die Schulbuchgespräche wurden von offizieller polnischer Stelle angeregt. Professoren, Vertreter der Erziehungsministerien und Lehrer nahmen daran teil. Die deutschen Vertreter, nicht gerade Polen-Freunde, kritisierten massiv die negative Darstellung z.B. der deutschen Ostkolonisation oder des Kaiserreiches in polnischen Schulbüchern. Die polnischen Vertreter konterten mit der Forderung nach einer veränderten Darstellung etwa der Teilungen Polens in deutschen Schulbüchern. Nicht bereit war die deutsche Seite, in den deutschen Schulbüchern ein Mehr an polnischen Themen zu verankern. Dies alles führte zu heftigen Diskussionen, gerade auch bei Themen der neuesten Geschichte, zum Beispiel Grenzfragen zwischen Deutschland und Polen nach dem Ersten Weltkrieg. Die Gespräche wurden abgebrochen und blieben letztlich ohne Einfluss auf die Schulbuchinhalte. Ein Jahr später überfiel die deutsche Wehrmacht Polen.

PL Nie inaczej, jak właśnie na przełomie lat 1937/38 odbyły się sterowane przez państwo rozmowy między nazistowskimi Niemcami i Polską na temat korekty podręczników do historii w obydwu krajach. Okazało się to możliwe na skutek podpisania przez Niemcy i Polskę w 1934 roku Paktu o nieagresji i umowy prasowej. Rozmowy na temat podręczników zostały zainspirowane drogą oficjalną przez stronę polską. Udział w nich wzięli profesorowie, przedstawiciele ministerstw oświaty i nauczyciele. Przedstawiciele strony niemieckiej, nie odznaczający się przyjaznym nastawieniem do Polski, ostro krytykowali negatywne przedstawienie problemu kolonizacji na prawie niemieckim czy epoki Cesarstwa Pruskiego w polskich podręcznikach. Natomiast strona polska odpowiadała żądaniem zmian w sposobie ujęcia np. rozbiórów Polski w podręcznikach niemieckich. Strona niemiecka nie była gotowa do zamieszczenia w niemieckich podręcznikach szkolnych większej ilości zagadnień związanych z Polską. Doprowadziło to do zagorzalych dyskusji, zwłaszcza w związku z tematami historii najnowszej, takimi jak sprawa granic między Polską i Niemcami po I wojnie światowej. Rozmowy zostały przerwane i ostatecznie nie wywarły żadnego wpływu na treści zamieszczane w podręcznikach. Rok później niemieckie siły zbrojne wkroczyły do Polski.

DE Nach dem Zweiten Weltkrieg war der Lehrer Enno Meyer Pionier eines deutsch-polnischen Schulbuchdialoges. Sein Anliegen war es, die deutsch-polnischen Beziehungen in den Schulbüchern frei von Einseitigkeiten und Verfälschungen möglichst umfassend darzustellen. Mit polnischen Exilhistorikern diskutierte Meyer sein Vorhaben, Thesen zu diesem Thema zu veröffentlichen. 1956 gab das Braunschweiger Schulbuchinstitut unter Leitung von Georg Eckert diese 47 Thesen heraus. Meyers Thesen wurden unter Experten rege diskutiert. In der DDR wurden sie diskreditiert, in der Bundesrepublik von vielen Polenhistorikern begrüßt. Neu war dieses Mal, dass sich auch polnische Historiker aus Polen selbst zu Wort meldeten. Prof. Labuda aus Posen war einer von ihnen. In Polen wurden die Thesen zwar kritisch beurteilt, aber nicht ohne positive Beiklänge. Es gelang jedoch nicht, einen Dialog zwischen deutschen und polnischen Historikern fest zu etablieren. Der wichtigste Faktor war, dass es keine diplomatischen Beziehungen zwischen Bonn und Warschau gab.

PL Po II wojnie światowej pionierem polsko-niemieckiego dialogu podręcznikowego stał się nauczyciel Enno Meyer. Jego pragnieniem było możliwie obszerne, pozbawione jednostronności i zakłamania ujęcie stosunków polsko-niemieckich w podręcznikach szkolnych. Swoją zamiar opublikowania tez na ten temat Meyer przedyskutował z polskimi historykami na emigracji. W 1956 roku Instytut Podręczników Szkolnych z Brunszwiku pod kierownictwem Georga Eckerta wydał te właśnie 47 tez. Tezy Meyera spotkały się z żywą dyskusją wśród ekspertów. W NRD zostały one zdyskredytowane. W Republice Federalnej Niemiec spotkały się z uznaniem wielu historyków, zajmujących się zagadnieniami związanymi z Polską. Nowością był fakt, że również polscy historycy zajęli stanowisko w tej dyskusji. Jednym z nich był profesor Labuda z Poznania. W Polsce tezy zostały wprawdzie krytycznie osądzone, ale nie bez pozytywnego echa. Dialogu między polskimi i niemieckimi historykami nie udało się jednak zakorzenić. Najważniejszym czynnikiem był tutaj brak stosunków dyplomatycznych między Bonn i Warszawą.

Drei ausgewählte Thesen Enno Meyers:

- 13. Der Deutscherorden: Gegen die deutsche Tendenz, ihn allzu sehr zu verherrlichen und die polnische, ihn zu verteufeln.
- 44. Polen unter deutscher und sowjetischer Besatzung: Gegen die deutsche Tendenz, nur die Leiden der Juden zu sehen.
- 47. Oder-Neiße-Linie: Gegen die polnische Tendenz, die mit der Ziehung der neuen Grenzen verbundenen historischen, rechtlichen und menschlichen Probleme nicht zu berühren.

Trzy wybrane tezy Enno Meyera:

- 13. Zakon Krzyżacki: wbrew niemieckiej tendencji ku jego nadmiernej gloryfikacji i wbrew polskiej tendencji ku oczernianiu go.
- 44. Polska pod okupacją niemiecką i radziecką: wbrew niemieckiej tendencji ku dostrzeganiu cierpienia wyłącznie ludności żydowskiej.
- 47. Linia Odry i Nysy Łużyckiej: wbrew polskiej tendencji ku unikaniu poruszania problemów historycznych, prawnych i czysto ludzkich związanych z przeprowadzeniem nowych granic.

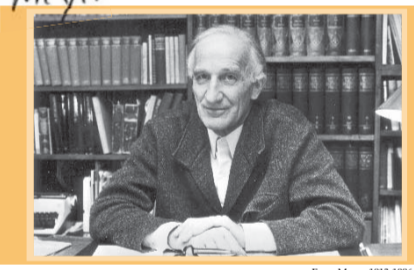
Georg Eckert an Gotthold Rhode, 13.1.1958:

„Man muss hier wohl sehr viel Geduld haben und es begreifen, dass überhaupt ein Gespräch mit Polen bereits möglich ist (...) Ein Gespräch mit Vertretern der SBZ (=Sowjetisch Besetzte Zone; =DDR, d. Red.) ist natürlich völlig sinnlos. Die scharfe Kritik in der ostzonalen Zeitschrift beweist, wie sehr man sich darüber ärgert. Man würde alles tun, um unser langsam anlaufendes Gespräch zu torpedieren (...) Polen sieht es wohl sehr gern, wenn einzelne polnische Historiker, wie Labuda, zu uns kommen, kann aber mit Rücksicht auf die Sowjetunion und die SBZ zurzeit keine offiziellen Besprechungen veranstalten.“

Georg Eckert do Gottholda Rhode, 13.1.1958 r.:

„Trzeba wykazać się tutaj dużą cierpliwością i wyrazić uznanie, że dialog z Polską w ogóle jest możliwy (...) Dialog z przedstawicielami radzieckiej strefy okupacyjnej (=NRD, przyp. red.) jest oczywiście całkowicie bezsensowny. Ostro krytyka w jednej z gazet tej strefy ukazuje, jak silne jest tam oburzenie. Uczyniono by wszystko, aby stoperdować nasz powoli nabierający rozpędu dialog (...) Polscy najwyraźniej podoba się, że pojedynczy historycy, jak np. Labuda, przyjeżdżają do nas, ale ze względu na Związek Radziecki i radziecką strefę okupacyjną nie może organizować żadnych oficjalnych konferencji.“

Enno Meyer

Biographische Skizze

Enno Meyer wurde 1913 geboren. Während des Zweiten Weltkriegs kämpfte er als Soldat der Wehrmacht an der Ostfront, unter anderem auch in Polen. Nach dem Krieg arbeitete er als Gymnasiallehrer in Oldenburg und begann sich immer mehr mit Polen zu beschäftigen. Seine Motivation für sein späteres Engagement in der deutsch-polnischen Schulbuchrevision beschreibt Enno Meyer so:

„Ich wusste jetzt, was deutsche Polenpolitik war, und ich dachte darüber nach, und ich dachte darüber nach, wie es möglich zu machen wäre, es zu erreichen, dass Deutsche und Polen als normale europäische Völker miteinander auskommen könnten.“

Nota biograficzna

Enno Meyer urodził się w 1913 roku. Podczas II wojny światowej walczył jako żołnierz niemieckiego Wehrmachtu na froncie wschodnim, w tym także w Polsce. Po wojnie pracował jako nauczyciel gimnazjalny w Oldenburgu. Wtedy też zaczął zajmować się Polską. Swoją motywację do późniejszego zaangażowania się w prace polsko-niemieckiej rewizji podręcznikowej Enno Meyer opisuje w następujący sposób:

„Teraz już wiedziałem, co oznaczała niemiecka polityka wobec Polski i zastanawiałem się, w jaki sposób możliwe byłoby osiągnięcie tego, żeby Niemcy i Polacy żyli ze sobą w zgodzie jak normalne europejskie narody.“

Handwritten notes at the bottom of the page, including names like 'Walter Mertineit', 'Mark Byszczotarski', and 'Enno Meyer'.